

Strategia creării și dezvoltării complexului economic național unic*

Prof. Gheorghe Dolgu

În această lume a noastră, cu mecanisme încărcate de o funcționalitate nerățională și inechitabilă, cu decalaje crescînde între state, mergînd de la opulență excesivă la sărăcie absolută, o problemă ajunsă într-un stadiu critic este aceea a economiilor naționale din țările în curs de dezvoltare. În puține cazuri acestea reprezintă veritabile complexe economice unitare. În majoritatea cazurilor, ca rezultat al raporturilor istorice constituite cu țările capitaliste dezvoltate, acestea sînt economii dezarticulate, în care creșterea economică și efectele ei depind în mod determinant de cea din țările industrializate. Slaba integrare națională, caracterul extravertit al activității economice în unele țări împreună cu dominarea circuitelor comerciale, monetare, financiare și tehnologice de către alte țări constituie baza materială a acțiunilor de recuperare neocolonială atît de intense în zilele noastre. Fără transformarea economiei naționale a țărilor rănase în urmă în celula de bază a progresului economic și social, fără reorganizarea raporturilor între națiuni pornind de la acest adevăr fundamental este iluzoriu să se creadă în posibilitatea edificării unei ordini economice internaționale cu adevărat noi, după cum este iluzoriu să ne imaginăm soluții efective la problema dezvoltării.

Nu despre aceasta vorbește întreaga experiență postbelică, caracterizată, în pofida așteptărilor, prin decalaje crescînde? Nu despre aceasta vorbește sterilitatea acțiunilor întreprinse în baza filozofiei care a stat inițial la baza activității UNCTAD? Și nu despre aceasta vorbește experiența reușitei economice postbelice în dezvoltarea unor țări, în trecut rămase în urmă, printre care și țara noastră?

Dezvoltarea este un proces endogen care nu poate izvorî decît din aspirațiile determinate ale unei comunități determinate, din efortul ei coerent de a găsi răspunsuri specifice la probleme specifice, de a-și pune în valoare resursele și creativitatea. Așa cum subliniam într-o altă împrejurare, dezvoltarea se aseamănă cu procesul de creștere al unui organism viu, proces care poate fi stimulat, sau frînat, dar nu determinat din afară.

Iată de ce în concepția românească, concepția președintelui Nicolae Ceaușescu despre o nouă ordine economică și politică internațională

* Comunicare ținută la Colocviul internațional cu tema: *Conducerea întreprinderilor și strategia dezvoltării*, 16—18 noiembrie, 1977.

există un accent deosebit pe ideea necesității de a privi economia internațională ca un sistem nou de relații între complexe economice naționale independente.

Dezvoltarea economiilor naționale în direcția transformării lor în complexe economice unice este o necesitate ineluctabilă.

Printr-un asemenea complex înțelegem un ansamblu coerent, în care activitățile economice sînt integrate rațional și armonios pe verticală și orizontală într-un spațiu organizat unitar sub raport comercial, monetar și financiar, înzestrat cu instrumentele necesare pentru stabilirea posibilităților dezvoltării pornind de la criterii proprii de eficiență economică.

Un asemenea complex este capabil de o dezvoltare autocentrată. Opusă dezvoltării dependente de impulsuri provenite din afară, aceasta este o dezvoltare izvorită din condițiile, nevoile și posibilitățile interne. Ea nu înseamnă nici tendințe autarhice și nici ignorarea legității creșterii interdependențelor între națiuni, ci dorința și posibilitatea de a participa intens la circuitul mondial, dar în condiții echitabile și pornind de la interesul național al țării.

Pentru că un asemenea complex trebuie să fie capabil să-și bazeze posibilitățile de dezvoltare pe criterii proprii de eficiență economică, deci pe criterii ca: *maximizarea creșterii venitului național pe baza efortului propriu, lărgirea premiselor interne ale unei creșteri în ritm susținut, îmbunătățirea poziției în diviziunea internațională a muncii și sporirea eficienței participării la circuitul economic internațional, dezvoltarea premiselor independenței economice* *. Pentru că, în sfîrșit, un asemenea complex trebuie să tindă spre o dezvoltare autoîntreținută, deci spre o dezvoltare care nu depinde în mod hotărîtor nici de fluctuația pieței mondiale și nici de asistența financiară externă. Este cazul acelor țări, printre care România, a căror dezvoltare se sprijină pe efortul propriu al poporului lor, mobilizîndu-se în acest scop toate resursele naturale, financiare, de forță de muncă. În țara noastră acest efort este facilitat de controlul național asupra resurselor și activităților economice, de faptul că a fost desființată exploatarea omului de către om, întreaga economie fiind așezată pe baza proprietății sociale asupra mijloacelor de producție. O stabilire judicioasă a raportului între acumulare și consum în cadrul politicii de dezvoltare asigură nu numai finanțarea integrală a dezvoltării, dar și ritmul înalt al acestei dezvoltări.

În cele ce urmează ne-am propus să schițăm, cîteva mari repere, pornind de la experiența României în ultimele trei decenii, ale unei strategii a creării și dezvoltării complexului economic național. Ne referim, în tezele pe care le vom prezenta, atît la crearea cadrului material pentru concentrarea capacității de decizie pe teritoriul național, pentru realizarea integrării

* La rîndul său, independența economică poate fi definită ca o situație în care factorul intern al dezvoltării este hotărîtor, iar cel internațional — complementar, în care dezvoltarea este autocentrată, deci conducînd la alcătuirea unui complex economic național sau decurgînd din cerințele dezvoltării lui și autoîntreținută, deci capabilă să se sprijine pe efortul propriu al poporului; ea este capacitatea exercitării depline a suveranității în ceea ce privește forma de structurare a spațiului național, controlul resurselor naturale, al circuitelor monetare și financiare, al tuturor activităților economice de pe teritoriul țării, precum și în ceea ce privește elaborarea și aplicarea strategiei dezvoltării și a modalităților de încadrare în schimburile internaționale, capacitatea de a rezista la presiuni din afară, la acte de agresiune economică.

economice naționale, cit și la unele din principalele criterii și trăsături ale stabilirii priorităților conducind la crearea unui complex economic unic.

1. *Recuperarea controlului asupra resurselor naturale și activităților economice de pe teritoriul țării este o condiție prealabilă a oricărei acțiuni reușite de integrare economică națională.* Inutil să subliniem că controlul străin constituie unul din principalii factori ai dependenței economice, una din principalele piedici în calea efortului de articulare a tuturor activităților economice într-un tot unitar. Experiența internațională înfățișează diverse metode de recuperare a controlului asupra resurselor naturale a activităților economice — de la forme care nu afectează direct sfera de cuprindere a proprietății străine și până la forme care anulează această proprietate. În țara noastră, prin naționalizare și prin asigurarea, la toate nivelele, a gestiunii cu cadre naționale s-a asigurat controlul deplin al resurselor naturale și activităților economice de pe teritoriu. Legile țării interzic investițiile străine directe în România și stabilesc condițiile de participare a capitalului străin la societățile mixte, astfel încât controlul să rămână în mâinile factorilor naționali.

Controlul asupra resurselor și activităților economice de pe teritoriul național asigură libertatea de mișcare în stabilirea opțiunilor dezvoltării, permite folosirea integrală a venitului național în vederea creșterii economice și îmbunătățirea calității vieții poporului.

Rezultatele remarcabile obținute în cele trei decenii care s-au scurs de la naționalizarea principalelor mijloace de producție pun într-o puternică lumină însemnătatea excepțională a acestui act revoluționar, care a creat fundamentul material al stăpînirii complexelor procese ale edificării unei economii moderne.

2. *Este necesar să se asigure capacitatea elaborării și aplicării unei strategii unitare, bazate pe mobilizarea principalelor resurse de acumulare și pe utilizarea lor concentrată pe direcții cheie ale progresului economic și social.* Această cerință se poate realiza în măsuri și forme diferite mergind de la metode de influențare indirectă și până la organizarea întregii dezvoltări în cadrul unui plan de stat unic, cu prevederi obligatorii, așa cum se face în România. Pornind de la obiective stabilite în programe globale și sectoriale de lungă perspectivă, planurile cincinale și anuale asigură menținerea dezvoltării pe coordonatele dorite și implicit, edificarea și întărirea sistematică a complexului economic național unic.

3. *Experiența noastră arată, de asemenea, enorma importanță a unei articulații armonioase între gestiunea macroeconomică și gestiunea de nivel microeconomic.* Indispensabilă pentru realizarea obiectivelor strategice înscrise în planurile naționale, această articulație se cere concepută astfel încât să asocieze strins la stabilirea opțiunilor macro și microeconomice și la executarea sarcinilor de plan, mase cât mai mari de oameni ai muncii.

În România reorganizarea socialistă a societății a schimbat fundamental statutul social-economic al oamenilor muncii, definit esențialmente prin dubla lor natură de proprietari (ai mijloacelor de producție) și producători (ai bunurilor materiale). De aceasta ține seama întreaga concepție a organelor centrale și locale ale puterii de stat, a legăturii dintre aceste organe și masele de cetățeni, a mecanismelor de elaborare, dezbateri publică și adoptare a principalelor opțiuni de politică internă și internațională, întreaga concepție despre presă și în general despre *mass media*, după

cum, de aceasta ține seama concepția despre organizarea și conducerea unităților economice. Și în această ultimă privință, ca și în celelalte, sensul măsurilor adoptate în anii din urmă este participarea crescândă la decizii a maselor, adâncirea și perfecționarea democrației socialiste. Așezarea conducerii pe baze colective la toate nivelele, normele privind componența și atribuțiile organelor de conducere colectivă, instituționalizarea adunărilor generale ale personalului muncitor și atribuțiile largi ale acestor adunări asigură structurile participative corespunzătoare dublei naturi a oamenilor muncii. Prin mijloace politice, în special prin măsuri vizând creșterea nivelului general de înțelegere a proceselor economico-sociale și dezvoltarea conștiinței sociale urmărim în mod sistematic utilizarea efectivă a acestor structuri, activizarea fiecărui om al muncii potrivit noului său statut social. Astfel, prin difuzarea în mase a capacității de a influența asupra deciziilor micro și macroeconomice, dezvoltarea de acest tip este nu numai o dezvoltare pentru poporul muncitor, ci și prin poporul muncitor, de fapt o dezvoltare care descătușează energiile creatoare ale poporului și maximizează șansele de a găsi soluțiile cele mai adecvate în condițiile societății noastre.

4. *O mare importanță în asigurarea condițiilor creării unui complex economic național are organizarea unitară a spațiului monetar și financiar național, asigurarea unui control eficient al schimburilor cu străinătatea.* În această ultimă privință am dori să subliniem că în România controlul statului poate fi considerat absolut intrucit el se întemeiază pe monopolul de stat al comerțului exterior, al schimburilor valutare și relațiilor de credit cu străinătatea.

Alegerea structurii optime a complexului economic național și stabilirea priorităților de dezvoltare depind de numeroși parametri printre care înzestrarea cu resurse naturale, mărimea și densitatea populației, poziția geografică, nivelul de dezvoltare în momentul de referință. Cu toate acestea unele cerințe de ordin general, credem că pot fi identificate. Ajungem astfel la cea de-a cincea teză.

5. *Structura economiei naționale trebuie astfel concepută încât să asigure punerea deplină în valoare a resurselor naturale, și prelucrarea în produse din ce în ce mai elaborate, paralel cu utilizarea integrală a întregului potențial de forță de muncă.*

Se înțelege că pirghia hotăritoare a creării unei asemenea structuri este industria. Nu credem că în această privință pot fi stabilite modele unice de priorități, dar după părerea noastră unele elemente comune au o importanță cardinală.

a. Avem în vedere dezvoltarea prioritară a acelor industrii care au un efect antrenant asupra tuturor ramurilor economice naționale, fie că este vorba de agricultură, de ramurile extractive sau de transporturi. În România, noi ne-am construit și ne construim complexul economic național unic utilizând drept pirghie hotăritoare industria și în special construcțiile de mașini, cu ajutorul cărora am dezvoltat industriile din amonte și din aval de activitățile extractive și de agricultură lărgind astfel continuu baza energetică și de materii prime și putînd să asigurăm dezvoltarea treptată și puternică a unei infrastructuri moderne. Astăzi dezvoltarea economică a României se sprijină în cea mai mare parte pe materii prime, mașini și instalații produse în țară.

b. Avem în vedere, de asemenea, orientarea crescândă pentru aprovizionare și desfacere spre piața internă, substituția importurilor ori de câte ori acest lucru este posibil din punct de vedere tehnic și economic și rațional din punctul de vedere al criteriilor naționale de eficiență economică.

6. *Crearea complexului economic național cere să se urmărească sistematic integrarea în circuitul economic unic a tuturor activităților economice și locuitorilor din spațiul economic național.* Am evocat în această privință mai înainte, elemente ținând de organizarea unitară a spațiului economic național sub raport monetar, financiar, al controlului schimburilor cu străinătatea. Adăugăm aici că lăsând la o parte rolul integrator al industriei, cu raporturile pe verticală și orizontală pe care ea are vocația să le multiplice în întreaga economie, mai ales atunci când, sub raportul consumului ea este orientată spre satisfacerea nevoilor maselor celor mai largi, experiența noastră, ca și a altor state, a pus în evidență de asemenea rolul integrator al cooperativizării activităților rurale. Prin cooperatie, de la o economie în mare parte naturală, și în orice caz de la o producție cu caracter artizanal și rudimentară sub raport tehnic, țărănul trece la o activitate în mari unități bazate pe schimb și pe o organizare tot mai asemănătoare cu cea din industrie, unități organic integrate în dezvoltarea generală a țării. Nu ascundem că în țara noastră, mecanisme instituționale speciale permit cooperativelor să menținându-și autonomia, să se încadreze totodată pe linie de producție în prevederile planului de stat și în concepția de ansamblu privind dezvoltarea agriculturii. Un alt element pe care dorim să-l adăugăm în acest context este cel referitor la dezvoltarea unitară a teritoriului național. Existența unor mari discrepante între regiuni, în ceea ce privește dezvoltarea lor, este cum se știe un fenomen larg întâlnit în mai toate țările lumii. După părerea noastră, aceste discrepante constituie un serios obstacol în calea integrării naționale, obstacol a cărui eliminare presupune o politică determinată, aplicată cu consecvență. Pentru noi, în România lichidarea disparităților interregionale este nu numai o chestiune de raționalitate economică, dar și un obiectiv de politică socială și națională. Instrumentele utilizate sînt variate. Ele includ : o împărțire administrativ teritorială ținînd seama atît de criterii de optimizare a conducerii unităților teritoriale, cît și de resursele naturale și umane care ar permite o dezvoltare a lor unitară ; preocuparea de a implanta noi unități în zone mai puțin dezvoltate, inclusiv prin stabilirea prin plan a unei valori minime de producție industrială anuală pe care trebuie să o atingă județele cele mai puțin dezvoltate, ceea ce furnizează repere pentru stabilirea amplasamentelor viitoarelor obiective de investiții ; dezvoltarea rețelei școlare pe întregul teritoriu național. Preocuparea de dezvoltare a complexului economic național și de ridicare a tuturor județelor și localităților țării se regăsește în programele naționale de perspectivă privind utilizarea resurselor hidrologice, amenajarea și sistematizarea localităților rurale etc.

7. *O strategie orientată spre crearea unui complex economic național unic presupune asigurarea condițiilor pentru formarea cadrelor naționale necesare și dezvoltarea sistematică a potențialului științific și tehnic național.*

Un complex economic național este nu numai un aparat de producție cu o structură coerentă, ci, înainte de toate, o largă comunitate de producție constituită din oameni pregătiți pe deplin să rezolve problemele care le revin în cadrul diviziunii sociale a muncii. Iată de ce, încă din primii ani ai

dezvoltării noastre postbelice am acordat atenție acoperirii cu cadre naționale a tuturor domeniilor de activitate economică și socială, și dezvoltării capacității de a pregăti asemenea cadre.

Generalizarea învățământului de 10 ani, reorganizarea învățământului de toate gradele potrivit cerințelor științei contemporane și în strinsă legătură cu nevoile dezvoltării economice și sociale, formarea cadrelor potrivit unor planuri unitare de perspectivă constituie una din cele mai eclatante expresii ale reușitei strategiei românești de dezvoltare. Autonomia în domeniul cadrelor constituie unul din cei mai de seamă factori ai independenței economice a României.

Strins legată de politica în domeniul formării de cadre, s-a desfășurat, în special după 1965 o acțiune susținută în domeniul științei și tehnicii vizînd, pe de o parte, crearea și dezvoltarea unei rețele proprii de cercetare, iar pe de altă parte, orientarea potențialului național spre rezolvarea problemelor științifice și tehnice vitale pentru progresul țării. Fiind astăzi în măsură ca, pe baza efortului național, să ne asigurăm cea mai mare parte a inputurilor științifice și tehnice necesare dezvoltării inclusiv în unele domenii de vîrf, avem nu numai mijloace de accelerare a creșterii, dar totodată sintem capabili să ne sustragem efectelor negative ale monopolului tehnologic al țărilor dezvoltate. Desigur, în această privință un drum lung rămîne încă de străbătut, mai ales ținînd seama de unele tendințe recente, de a se crea noi obstacole în calea accesului tuturor statelor la tehnologie. Avem în vedere, între altele, eforturile de a dubla, sub pretextul întăririi măsurilor de neproliferare a armelor nucleare, monopolul asupra acestor arme, de monopolul producerii și utilizării echipamentelor nucleare în cele mai promițătoare domenii pentru activitatea civilă.

În concluzie, crearea și dezvoltarea în fiecare țară a unui complex economic național unic reprezintă o imperioasă necesitate întrucît :

- permite organizarea unitară a efortului național astfel încît să se atace concomitent și să se rezolve, în cele mai bune condiții posibile problemele vitale care stau în fața dezvoltării economico-sociale a națiunii ;
- permite, pe baza unei abordări sistemice, să se imbine în mod optim criteriile economice, tehnologice, ecologice și sociale, să se asigure valorificarea cea mai avantajoasă a resurselor materiale și de muncă și să se reunească condițiile pentru accelerarea dezvoltării economico-sociale ;
- permite dobîndirea treptată a unei situații de independență economică și, prin elaborarea și aplicarea unei strategii coerente de încadrare a schimburilor internaționale — îmbunătățirea crescîndă a pozițiilor în cadrul diviziunii mondiale a muncii, revalorizarea resurselor naturale și de muncă ale națiunii.